

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASÍDA ARALÍQTAN OQÍTÍWDÍŃ INTEGRACIYASÍ»

atamasındaqı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

OQÍTÍWDA MASHQALALÍ TÁLIMNEN PAYDALANÍW ZÁRÚRLIGI HÁM ÁHMIYETI

Sultaniyazova A.,

NMPI Gumanitar hám jámiyetlik pánlerdi aralıqtan oqıtıw kafedrası oqıtıwshısı

***Annotatsiya.** Xalıq awızeki dóretpelrin úyreniwde mashqalalı tálim texnologiyasın jetilistiriw jolların islep shıǵıwdan ibarat.*

***Tayanış sózler:** Baslawısh tálim, mashqalalı tálim, mashqalalı oqıtıw, mashqalalı jaǵday, dóretiwshilik pikirlew.*

Mámleketimizde jańa social munasábetlerdiń qáliplesiwi, milliy bilimlendiriwdiń dúnya tálim sistemasına integraciyalasıwı, tálim-tárbiya sapasın támiyinlew, tálimdi demokratiyalastırıwdaqı reformalar jámiyet tálim procesine jańasha jantasıw zárúr ekenligin talap etedi.

«Fizikalıq jaqtan saw, ruwxıy hám aqlıy jaqtan rawajlangan, óz betinshe pikir júritetuǵın, Watanǵa sadıq, qatań turmıshlıq kózqarasqa iye jaslardı tárbiyalaw, demokratiyalıq reformalardı tereńlestiriw hám puqaralıq jámiyetin rawajlandırıw processinde olardıń social belsendiligin asırıw» máselesi Ózbekstan Respublikasın rawajlandırıwdiń «2017-2021 jıllarǵa mólsherlengen Háreketler strategiyası»nıń 4-babında ilgeri súrilgen bolıp, bul pikirler oqıtıw ámeliyatına mashqalalı tálimdi alıp kiriwge de úlken tiykar boladı.

Búgingi kúnde tálim sisteması aldına "... úzliksiz tálim sistemasın jáne de jetilistiriw jolın dawam ettiriw, sapalı tálim múmkinshiliklerin asırıw, miynet bazarınıń zamanagóy mútajliklerine muwapıq joqarı maman kadrlardı tayarlaw" sıyaqlı wazıypalar qoyılǵan bolıp, bul processke mashqalalı tálimdi alıp kiriw áhmiyetli zárúrlikke iye boladı.

Házirgi kúnde biziń bazar ekonomikasına ótip atırǵan jámiyetimiz professional iskerlikte de, jeke turmısta da ǵárezsiz túrde konstruktiv (tıykarlanıp, súyene otırıp jumıs júritiw múmkin bolǵan) qararlar qabıllawǵa ılayıq bolǵan social, belsendi, dóretiwshilik shaxsqa bolǵan mútajlikti bastan keshirip atır. Bunday insandı tárbiyalawda zamanagóy tálim-tárbiya procesi zárúrli rol oynaydı. Bul mashqalanı tálim procesine logikalıq pikirlew, dóretiwshilikti rawajlandırıw hám biliwge qızıǵıwshılıqtı qáliplestiriwge keń múmkinshilikler jaratıwshı mashqalalı tálimdi alıp kiriw arqalı maksimal dárejede sheshiw múmkin.

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIWDIŃ INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

Tálimge mashqalalı jantasıw ósip kiyatırǵan bala ózliginen jámiyet turmısına kirisiw, óz turmıs jolın anıqlastırıw, social-psixikalıq iykemlesiw múmkinshiligin beredi. Baslawısh klass oqıw sabaqlarında mashqalalı tálim mádeniyat penen baylanıs, dúnyanıń pútin tábiyat kórinisinde bilimler integraciyası, materiallıq refleksiya, tańlaw jaǵdayında maqul keletuǵın qararlar qabıllaw, dóretiwshilik turmıs hám ózin rawajlandırıw tiykarında ámelge asırıladı.

Pedagogika iliminde bir qatar qánigeler mashqalalı tálim menen bólek shuǵıllanadı, onıń abzallıqların úyrengen hám oǵan tán hám uyqas anıqlama beriw boyınsha bir-birin toltıratuǵın bir qatar pikirler bar.

Mashqalalı tálim máselesi menen shuǵıllanǵan Polshalıq ilimpazlardan biri V.Okon'niń pikrine qaraǵanda, mashqalalı tálim: «Mashqalalı jaǵdaylardı shólkemlestiriw, mashqalanıń qalıplesiwi, bul processte oqıwshılardı kórsetiletuǵın járdem, mashqala sheshiminiń tekseriliwi, bul processte ózlestirilgen bilimlerdi sistemalastırıw hám bekkemlew sıyaqlı xızmetler jıyındısı» [4;18].

Psixolog alım I.Ya.Lerner mashqalalı tálimniń mánisin: «Oqıwshı ushin jańa bolǵan teoriyalıq hám ámeliy bilimlerdi tálimniń maqset hám wazıypalarına sáykes túrde ózlestiriwinde oqıtıwshı bashılıǵındaǵı izbe-iz iskerligi» [2;35] dep esaplaydı.

Belgili rus pedagogı T.V.Kudryavcev mashqalalı tálim procesiniń mazmunı: «Oqıwshılardıń mashqalalı máselelerdi sheshiw menen baylanıslı bilimlerge jóneltiriliwi hám mashqala sheshimi menen baylanıslı principlerdi ózlestiriwleri» degen pikirdi aytqan [1;12].

Ulıwma bilim beriw mektepleri iskerligi menen baylanıslı mashqalalı tálimniń jetiliskeń táriypin M.I.Maxmudov: «Mashqalalı tálim - rawajlandıratuǵın tálim túrleriniń biri bolıp, oqıwshınıń ilimde qatań belgilep qoyılǵan bilimlerdi ózlestiriwi menen úzliksiz izertlewge baǵdarlanǵan iskerligi, qoyılǵan tapsırmanıń mashqalalıq dárejesinen kelip shıǵıp, onıń maqseti hám sheshimi principlerin belgilewdegi metodlar sistemasın anıqlawı; tálim-tárbiya procesiniń bilimlerdi óz betinshe ózlestiriwge baǵdarlanǵanlıǵı, bunda pikirlew qábiletlerdiń qatań motivleri hám iskerlik túrlerin biliwin ańlatadı» [3;46] formasında belgilep bergen.

L.Uzoqova bolsa: “Mashqalalı tálim - bul oqıtıwshınıń oqıwshılardı izbe-iz mashqalalı jaǵdaylar sistemasın aldınan oylap qoyılǵan usıllar menen mashqalalı úyretiw shártlerin támiyinlew hám olardı oqıwshılar tárepinen sheshiw processin basqarıw boyınsha iskerligi” [5;14] ,- dep táriyip bergen.

Joqarıdaǵı táriyiplerden kelip shıqqan halda oǵan jeke avtorlıq táriyipin beriwimiz kerekligin ańladıq: “Mashqalalı oqıtıw – bul oqıtıwshı tárepinen

«ÚZLIKSIZ BILIMLENDIRIW SISTEMASINDA ARALIQTAN OQITIWDIŃ INTEGRACIYASI»

atamasındaǵı IV Xalıqaralıq ilimiy-teoriyalıq konferenciya

tárbiyalanıwshılar iskerligin shólkemlestiriw usılı bolıp, ol tema hám tálimniń mashqalalı mazmunı ortasındaǵı óz-ara belsendi tásir ótkeriw, bul jolda bilimlerdiń obyektiv qarama-qarsılıqları hám olardı sheshiw jolları menen tanıstırıw, pikirlewdi, bilimlerdi dóretiwshilik ózlestiriw procesi”. Bul processte júzege keletuǵın mashqalalı jaǵdaylar teoriyalıq hám ámeliy mashqalalardı sheshiw arqalı maǵlıwmat alıwǵa tiykarlanatuǵın oqıtıw sisteması bolıp tabıladı.

Mashqalalı tálimdegi jetekshi ózgesheliklerdiń biri mashqalalı soraw, mashqalalı tapsırma hám mashqalalı wazıypalar járdeminde oqıwshınıń mashqalalı jaǵdayǵa sala biliw bolıp tabıladı. Búgan baylanıslı da qánigelerdiń pikirleri tómendegishe: mashqalalı jaǵday - bul subyekt (oqıwshı) aldına qoyılǵan ózi ushın qıyın bolǵan mashqalalardı sheshiwdi qáleytuǵın jaǵday bolıp, jetkilikli maǵlıwmatqa, bilimge iye bolmasa, oqıwshı izertlewde qıyınshılıqlarǵa ushraydı.

Usı tárepten alıp qaraǵanda mashqalalı metod - ǵárezsiz, logikalıq, ilimiy, dóretiwshilik pikirlewge úyretiw. Bul jolda dus kelgen tosqınlıqlardı ǵárezsiz túrde, oǵan dóretiwshilik jantasqan halda saplastırıw girewi bolıp tabıladı. Ol oqıw materialı ózlestirilgenliginiń tastıyıǵın támiyinleydi, onı bekkemleydi, bilimlerdi tereńlestiredi. Oqıwshıda oqıwǵa degen qızıǵıwshılıq oyatadı, bilim alıwǵa ishki mútajlik qalıplestiredi. Mashqalalı tálimniń tiykarı bolǵan mashqalalı metodta búgingi tárbiyatıwshılıqtıń jetekshi wazıypası - oqıwshıda shaxslıq sapalardıń qalıplesiwi, rawajlanıwı tabıslı ámelge asadı.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. Кудрявцев В. Т. Проблемное обучение: истоки, сущность, перспективы. – Москва: Знание, 1991. – С. 9.
2. Лернер И. Я. Проблемное обучение. – Москва: Просвещение, 1974. – С. 67.
3. Махмутов М. Теория и практика проблемного обучения. – Казан: ТКИ, 1972. С. 191.
4. Оконь В. Основы проблемного обучения. – Москва: Просвещение, 1998. – С. 28
5. Узокова Л. П. Махсус фанларни муаммоли ўқитиш технологияси. – Т.: Фан, 2013. – 46-б.